

Штука Ангеліна Юрїївна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
навчально-наукового інституту № 1
Національної академії внутрішніх справ
*Науковий керівник: Усачова Катерина
Сергїївна*, доцент кафедри правничої
лінгвістики Національної академії
внутрішніх справ, кандидат філологічних
наук

ТЕРМІНИ-СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ В ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДОКУМЕНТАХ

Спілкування в державному, політичному, суспільному, господарському житті, під час ділових відносин між організаціями, установами, в органах управління, прокуратури, юстиції має здійснюватися державною мовою, що передбачає також високий рівень культури професійного мовлення. Відповідно до статті 10 Конституції України, державною мовою в Україні є українська мова, тому використання української мови є необхідністю для всіх фахівців, що працюють у царині юриспруденції.

Правильне володіння засобами мови права є невід'ємною складовою фахової компетенції, гарантія успіху в професії, а також це показник загальної культури особистості. Прийомами юридичної мови є комплекс норм сучасної української літературної мови – правил, своєрідних мовних законів, юридичної лексики, фахової термінології, опанування яких наближає мовця до володіння правильним усним та писемним мовленням як важливими складниками професійної діяльності правника [8, с. 8].

Важливим аспектом опанування фахової, зокрема юридичної, термінології є розуміння особливостей творення термінів. Крім того, знання різних способів утворення термінів посідає важливе місце у правильній побудові процесуальних документів.

Метою цієї роботи є здійснення аналізу термінів-словосполучень, що функціонують у процесуальних документах.

У юридичній практиці одним із поширених варіантів утворення термінів є субстантивні словосполучення. Виділяють такі види субстантивних словосполучень на основі поєднання різних частин мови:

1. Прикметник та іменник. У такій конструкції головним є іменник, а залежним компонентом є прикметник. У юриспруденції часто використовують цю конструкцію, а саме в таких словосполученнях: *позовна заява, кримінальне покарання, моральна шкода, фізична особа, цивільна справа, окреме провадження, правовий статус, правова держава, судові органи, державна влада, місцеве самоврядування, правова свідомість, правові відносини, шлюбний договір* та інші.

Прикладом використання цього виду субстантивної утворення в нормативно-правових актах є ч. 2 ст. 175 ЦПК України від 18 березня 2004 року

№ 1618-IV: «Позовна заява подається до суду в письмовій формі і підписується позивачем або його представником, або іншою особою, якій законом надано право звертатися до суду в інтересах іншої особи»; та ч. 2 ст. 2 Закону України «Про місцеве самоврядування» від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР: «Місцеве самоврядування здійснюється територіальними громадами сіл, селищ, міст як безпосередньо, так і через сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи, а також через районні та обласні ради, які представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст».

Також цей вид субстантивної використовується юристами у нормативних договорах, наприклад, у позовній заяві: «Між ОСОБОЮ-1 та ОСОБОЮ-2 був укладений Шлюбний договір №78 від 12 липня 2010 року».

2. Віддієслівний іменник у називному відмінку та іменник у родовому відмінку. Цей вид поєднується зв'язком керування. Головного компоненту як такого в цьому словосполученні немає, тобто у певних випадках головним компонентом є віддієслівний іменник у називному відмінку, а в інших випадках – іменник у родовому відмінку. Цей вид субстантивної використовується у таких словосполученнях: *позбавлення волі, заподіяння шкоди, рішення суду, суб'єкт енергетики, суверенітет України, охорона здоров'я, припинення шлюбу, втрата годувальника, таємниця листування, стягнення штрафу*.

Прикладом використання цього виду субстантивної є ч. 2 ст. 122 СК України від 10 січня 2002 року № 2947-III: «Дитина, яка народжена до спливу десяти місяців після припинення шлюбу або визнання його недійсним, походить від подружжя»; та ч. 1 ст. 95-1 КУпАП від 7 грудня 1984 року № 80731-X: «Порушення вимог нормативно-правових актів та нормативних документів з питань технічної експлуатації електричних станцій і мереж, енергетичного обладнання суб'єктів електроенергетики, суб'єктів відносин у сфері теплопостачання та споживачів електричної енергії».

3. Прийменник та іменник. Головним у цій конструкції є іменник, а другорядну роль відіграє прийменник, який служить для зв'язку між словами. Цей вид субстантивної використовується у таких словосполученнях: *готування до проступку, замах на правопорушення, звернення до суду, притягнення до відповідальності, співучасть у правопорушенні, компенсація за шкоду*.

Прикладом використання є ч. 2 ст. 14 КК України від 5 квітня 2001 року № 2341-III: «Готування до кримінального проступку або злочину, за який статтею Особливої частини цього Кодексу передбачене покарання у виді позбавлення волі на строк до двох років або інше, більш м'яке покарання, не тягне за собою кримінальної відповідальності»; та ч. 1 ст. 15 КК України від 5 квітня 2001 року № 2341-III: «Замахом на кримінальне правопорушення є вчинення особою з прямим умислом діяння (дії або бездіяльності), безпосередньо

спрямованого на вчинення кримінального правопорушення, передбаченого відповідною статтею Особливої частини цього Кодексу, якщо при цьому кримінальне правопорушення не було доведено до кінця з причин, що не залежали від її волі»; а також КК України від 5 квітня 2001 року, № 2341-III: «У разі порушення умов передачі на поруки особа притягається до кримінальної відповідальності за вчинене нею кримінальне правопорушення».

Отже, творення юридичних термінів на основі словосполучень, зокрема використання субстантивних словосполучень для утворення термінів, є розповсюдженим у юридичній літературі, тож потребує уваги юристів щодо правильного вживання таких словосполучень саме з мовного погляду (відповідність правилам морфології та синтаксису).

Список використаних джерел

1. Конституція України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року №1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>.

3. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

4. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>.

5. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року № 80731-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

6. Закону України «Про місцеве самоврядування» від 21 травня 1997 року №280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>.

7. Термінологічна лексика в сучасній тлумачній лексикографії української літературної мови. Івано-Франківськ: Фоліант, 2015. 160 с.

8. Українська мова (за правознавчим спрямуванням): навчальний посібник / О. А. Лисенко, В. М. Пивоваров, Л. М. Сідак та ін. Х.: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2014. 340 с.